

Саша Т. Јаковљевић¹, Радивој С. Мандић

Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања

Бранко Ђ. Гардашевић

Висока школа струковних студија Спортска академија, Београд

**Оригинални
научни рад**

doi: 10.5937/inovacije1602081J

Кошаркашка секција у основној школи из уџла наставника физичког васпитања

Резиме: У овој студији испитано је мишљење наставника физичког васпитања из основних школа ($N = 42$) о кошаркашкој секцији као облику ванчасовне активности ученика. Стога је сprovedена анкета применом анкетног листа који је садржавао четрнаест питања која су се односила на: учешћем одржавања секције, услове у којима се одржава, начин формирања секције, садржај рада и савладавање ученика на основу узраста и кошаркашког искуства. Већина наставника из овог узорка је водила или води кошаркашку секцију и сматра да има довољно знања за тај облик ванчасовних активности. Код укључивања ученика у кошаркашку секцију наставници се руководе, пре свега, жељом ученика. Услови за одржавање секције су разнолики. Наставници су посвећени кошарци јер се у великом броју случајева одржавају међуодељенска такмичења, а и структура рада на часовима секције је исправна, у складу са препорукама. Наставници „осећају“ проблем који се односи на немогућност свих ученика и ученица да напредују за такмичарску екипу, те су се у великом проценту изјаснили да би требало да се организује такмичење само за оне ученике(це) који нису регистровани кошаркаши.

Кључне речи: такмичење, задовољство, знање о кошарци.

Уводна разматрања

Циљ и задаци физичког васпитања не могу да се остваре у потпуности искључиво путем наставе физичког васпитања, па су важне ванчасовне активности. Ванчасовне активнос-

ти имају исти циљ као и редовна настава физичког васпитања, а то је да се применом телесних кретања – вежбања – решавају задаци физичког васпитања и стреми ка циљу физичког васпитања (Višnjić i sar, 2004). Осим тога, ванчасовне активности сигурно ће допринети лакшем достизању образовних стандарда у физичком вас-

¹ sasa.jakovljevic@fsfv.bg.ac.rs

питању, пре свега у проверљивости специфичних образовних исхода, односно у оспособљености у вештинама (Radojević, 2011). Матић и Бокан (Matić, Bokan, 1990) дефинишу ванчасовне активности ученика као планске и програмски организоване облике рада према потребама, интересовањима и слободним опредељењима (свих) ученика. Оне, заједно са разредно-часовним облицима рада, обезбеђују целовиту реализацију циља и задатака физичког и здравственог васпитања и образовања, развијајући тиме код ученика свест о физичкој култури као интегралном делу живота савременог човека. Ванчасовне активности су обавезне у школи, а неке добровољне или обавезне за ученике. Тако, на пример, свака школа је обавезна да омогући перманентно учествовање ученика у различитим спортским или другим секцијама који су се за то добровољно определили на основу интересовања или способности које је уочио, пре свих, наставник физичког васпитања.

У школама веома често нису довољно заступљене ванчасовне спортске активности (Поровић, Radovanović, 2009), иако оне имају позитивне ефекте на моторички и морфолошки статус ученика (Marković, Bogdanović, 2009). Деца су данас активнија када је у питању бављење спортом ван школе у односу на раније периоде (Rakić et al., 2009). То указује на потребу интензификације бављења спортом у школи, и то првенствено кроз спортске секције.

Спортске школске секције, уз изабрани спорт (Sretenović, 2011), најсистематичнији су облик организовања ученика за бављење вежбањем и спортом у оквиру школе. Програмом физичког васпитања је предвиђено да се рад кроз секције са ученицима обавља на једном часу недељно. Оријентационо, то износи од тридесет до тридесет пет часова рада. Ако се рад секције посматра као допуна часова физичког васпитања, тада часови секције доприносе да ученици, који су њиме обухваћени, имају три до четири

час физичких активности недељно. На основу тога, могло би се констатовати да је задовољен минимални квантитативно-функционални критеријум недељног вежбања ученика. Са друге стране, ако је секција усмерена ка раду са талентованим ученицима који су посебно изабрани, селектирани за бављење спортом активношћу ради учествовања на школским такмичењима, тада је само један час рада са њима недовољан за постизање добре техничке, тактичке и физичке оспособљености. У школама у САД постоје такмичарске екипе, али и широка могућност бављења кошарком (уопште спортом) и оних који су мање талентовани (Malina, 2009). Са ученицима је потребно да се ради два до три пута недељно, а повремено и свакодневно (Višnjić i sar., 2004). Бављење ученика спортом, посебно кошарком и другим спортским играма, може имати веома позитиван утицај на њихов правилан свеукупни развој (Jakovljević, 2011; Malina, 2009; Hedstrom & Gould, 2004).

Најчешће један наставник води једну или две спортске секције. Тамо где у активу има више наставника, једноставније је организовати рад са више секција. У школама где се значајна пажња посвећује раду школских секција и учествовању школе на већини међушколских такмичења заступљене су секције спортских игара (рукомет, кошарка, одбојка, мали фудбал) и секције индивидуалних спортова (атлетика, гимнастика, ритмичка гимнастика, стрељаштво, пливање итд.). У већини школа постоје спортска друштва, али је њихова активност на врло ниском нивоу, најчешће повремена или су заступљене само оне секције које имају на програму такмичење (Jovović, Marušić, 1995; Milanović, 2003).

Постоји већи број истраживања о ставовима ученика према садржајима ванчасовних активности, односно спортским секцијама. Ученици и ученице имају веома позитиван и афирмативан став према секцијама спортских игара, а нарочито према кошарци. Мандић и сарадници

ци презентују податке са подручја града Ниша, где се највећи број ученика определио за кошарку као ванчасовну активност (Madić i sar., 1995). Слични резултати су добијени и на узорку ученика са подручја Новог Сада, Суботице и Зрењанина (Krsmanović, 1995; Krsmanović, Berković, 1995). Кошарка је једна од најпопуларнијих спортских грана у нашој земљи, са великом традицијом, и не чуди такав избор ученика. Осим тога, кошарка је веома захвална као средство физичког васпитања (Karalejić, Jakovljević, 2008) јер је и настала, крајем деветнаестог века, као нова активност у физичком васпитању студената на Спринглифд колеџу, држава Масачусетс, у Сједињеним Америчким Државама (Karalejić, Jakovljević, 2008).

С друге стране, мали је број истраживања која показују однос и мишљења наставника физичког васпитања према ванчасовним спортским активностима, односно секцијама.

Методолошки оквир истраживања

Предмет истраживања су били ставови наставника физичког васпитања према кошаркашкој секцији, а циљ је био да се њихови ставови испитају у односу на њихово ангажовање и ангажовање ученика. Претпоставило се да већина наставника познаје кошарку, да има добре услове за одржавање секције, да редовно одржава међуодељенска кошаркашка такмичења, да се на часовима секције посвећује једнака пажња тренингу технике, тактике и кондиције. Такође, претпоставило се да ученици учествују у секцији понајвише на основу своје жеље, те да је у секцији и на такмичењима највећи број ученика који већ тренирају кошарку у клубовима.

Узорак испитаника су чинила четрдесет два наставника физичког васпитања која раде у основним школама на подручју Војводине и Шумадије.

Сprovedена је анкета применом анкетног листа који је садржао четрнаест питања. Питања су се односила на: *учесћалост* одржавања секције, *услове* у којима се одржава, *начин* формирања секције, *садржај* рада и *саглас* ученика на основу узраста и кошаркашког искуства.

Добијени подаци су приказани у апсолутним вредностима и процентима.

Резултати и дискусија

У одговорима на питање о активном бављењу спортом 98,04% испитаника је изјавило да се бавило спортом. На питање да ли су водили или воде кошаркашку секцију 82,35% испитаника је одговорило позитивно. Овако висок проценат указује, с једне стране, на присутност кошарке у раду наставника, а с друге стране, на заинтересованост наставника за кошарку. Ово је, на неки начин, очекивано у односу на примереност кошарке као средства физичког васпитања и традиционалне популарности кошарке у основним школама (Madić i sar., 1995).

У Табели 1 су приказани резултати истраживања мишљења испитаника о свом познавању кошарке у контексту вођења кошаркашке секције. Највећи број наставника сматра да има добро (двадесет и један или 50,00%) или врло добро (шеснаест или 38,10%) знање које им омогућава да коректно воде кошаркашку секцију, док је знатно мањи проценат (9,52%) оних који сматрају да имају одлично знање за вођење кошаркашке секције. У односу на место и степен изучавања кошарке у наставним плановима на факултетима спорта и физичког васпитања у Србији и примењивост у физичком васпитању, оваква мишљења су очекивана. Ниједан испитаник не сматра да има недовољно знање о кошарци. Ово потврђује претпоставку да већина наставника познаје кошарку.

Табела 1. Субјективна оцена познавања кошарке.

	Одлично	Врло добро	Добро	Довољно	Недовољно
Број одговора	4	16	21	1	/
%	9,52	38,10	50,00	2,38	0,00
% подгрупе	97,62			2,38	

Када је у питању учесталост одржавања кошаркашке секције, највише испитаника (тридесет и два или 76,19%) има час секције једном до четири пута месечно, што најчешће значи једанпут недељно, док је знатно мањи број оних који то раде пет до осам пута (16,67%) или више од осам пута месечно (7,14%). Овакви резултати показују да већина наставника задовољава минимални квантитативно-функционални критеријум недељног вежбања ученика (Višnjić, 2004).

Табела 2 показује да је на питање везано за услове одржавања кошаркашке секције приближно једнак број одговора у категоријама: одлични, добри и задовољавајући. Ово је у складу са ранијим сазнањима да се у школе различито улаже, односно да се настава и ванчасовне спортске активности одржавају у веома различитим условима, што најчешће зависи од економске снаге и расположења локалних заједница (Buđa, 1996). Међутим, за кошарку су потребни, у данашње време, релативно лако оствариви услови, а то је школска сала и неколико лопти, те се очекивало да буде више одговора у категоријама одлични и добри, пошто велики број основних школа поседује салу (Milanović, 2003). Вероватно би на питање о условима рада за, на пример, спортску гимнастику одговори били у већем броју у категоријама – задовољавајући или лоши (Buđa, 1996). Овим се потврђује претпоставка да наставници имају добре услове за одржавање секције.

Табела 2. Услови за одржавање кошаркашке секције.

	Одлични	Добри	Задовољавајући	Лоши
Број одговора	13	10	13	6
%	30,95	23,81	30,95	14,29
% подгрупе	54,76		45,24	

Може се рећи да су одговори који се одnose на учесталост међуодељенских такмичења у кошарци врло задовољавајући. Више од половине наставника (54,76%) одговорило је „редовно“, а са „понекад“ је одговорило 28,57%, а тек 16,67% са „не одржавају“. Ово потврђује постављену претпоставку да већина наставника редовно одржава међуодељенска кошаркашка такмичења. Ово показује да су наставници (али и ученици) заинтересовани за што већу примену кошарке у процесу физичког васпитања у основној школи. Кроз ова такмичења се омогућава великом броју деце да играју кошарку, да се међусобно такмиче, а, самим тим, боље упознају, комуницирају и друже. Могућност игре, надигравања, надмудривања, сарадње и постизања доброг резултата може представљати изазов за ученике и значајно стимулисати развој моторичких и психолошких квалитета.

На основу мишљења наставника, укључивање ученика у кошаркашку секцију у великој мери се врши на основу жеље самих ученика (61,90%), а мање на основу њихове специфичне и опште моторике (38,10%), што потврђује нашу претпоставку. Сигурно је да ученици који желе да се баве кошарком у оквиру ванчасовних активности имају и одређене моторичке предиспозиције за кошарку, али може да се претпостави да има и одређени број оних који то немају, али ипак добијају шансу да се баве кошарком.

Веома су охрабрујући подаци да чак 54,76% наставника има више од једне групе уче-

ника у кошаркашкој секцији, а 45,24% има само једну групу.

На питање које се односило на заступљеност једне од три врсте припрема (техничка, тактичка и кондициона) у секцији, на нивоу једне године, добијени су занимљиви одговори. У просеку, техника се вежба у распону од 50% до 90% времена на часовима секције, тактика од 21% до 31%, а на кондициону припрему отпада од 14% до 33%. Овим није потврђена претпоставка о равномерном уделу техничке, тактичке и кондиционе припреме. Највећа заступљеност вежбања технике је очекивана, у односу на то да је она веома богата и да је потребно много времена за њено учење и усавршавање. Осим тога, да би нека тактика могла успешно да се примени, неопходно је да кошаркаши поседују завидан ниво кошаркашке технике. Вероватно би расподела била нешто другачија када би се питање односило само на такмичарске екипе, где би вероватно преовладавао рад на тактици игре.

Табела 3 приказује у секцији заступљеност ученика који тренирају кошарку у клубовима. Одговори четрнаест наставника су били у распону од 75% до 100%, а такође четрнаест наставника је одговорило да је тај проценат од 50% до 57%, док је код осталих тај проценат испод 50%. Дакле, у секцијама преовлађују ученици који већ тренирају кошарку (66,66%), што потврђује постављену претпоставку. То наставнику омогућава озбиљнији и разноврснији рад, али смањује број других ученика који би могли научити да играју кошарку.

Табела 3. Проценат заступљености ученика у секцији који тренирају кошарку.

	75–100%	50–75%	25–50%	< 25%
Број одговора	14	14	3	11
%	33,33	33,33	7,15	26,19
% подгрупе	66,66		3,34	

Када је у питању проценат ученика који тренирају кошарку, а налазе се у такмичарској екипи школе, он је много већи у односу на исте ученике у секцији, и износи око 80%. Веома је интересантан одговор на питање о заступљености ученика осмог разреда у такмичарској екипи школе. Велики део наставника (83,33%) одговорио је са „не“, односно у само 16,67% такмичарских тимова школа играју само ученици осмог разреда. Похађање часова кошаркашке секције од стране ученика који тренирају кошарку у клубовима је изненађујуће велика. Веома је позитиван податак да код 54,76% наставника ови ученици редовно долазе на часове секције, а код 33,33% наставника долазе понекад, у односу на уврежено мишљење да ученици који тренирају кошарку у клубовима не долазе редовно на часове секције. Занемарљив је број оних наставника код којих ови ученици долазе само пред такмичење или чак само на такмичење (Табела 4).

Табела 4. Учесћалост похађања секције ученика који тренирају кошарку.

	Редовно	Понекад	Пред такмичење	На такмичење
Број одговора	23	14	5	/
%	54,76	33,33	11,90	0,00
% подгрупе	88,10		11,90	

Од наставника је тражено мишљење о идеји да се организује такмичење у кошарци у којем би учествовали само ученици који похађају часове секције, а не тренирају кошарку у клубовима. Већина наставника (73,81%) подржава идеју да се организује такмичење за ученике који се кошарком баве само у оквиру секције, док мали број њих не подржава такву идеју или нема став поводом тога (Табела 5).

Табела 5. Мишљење о такмичењу само у оквиру школске секције.

	Подржавам	Не подржавам	Немам став
Број одговора	31	7	4
%	73,81	16,67	9,52

У пракси се, иначе, појављује проблем да у такмичарским екипама школа постоји велики број ученика који тренирају кошарку у клубовима, односно који су регистровани у Кошаркашком савезу Србије. То је очекивано, с обзиром на то да у такмичарском тиму школе треба да играју најбољи. Међутим, ученици који тренирају кошарку само у оквиру кошаркашке секције често немају прилику да се такмиче, што није добро. С друге стране, регистровани кошаркаши се такмиче и у клубу и у школи. Због тога не чуди овакав став наставника код последњег питања. У овој студији то можда и није толико изражено колико на то указује пракса, односно искуства са школским екипама из већих градова Србије, пре свега, Београда, Новог Сада и Ниша. Нажалост, аутори нису пронашли доступна истраживања о томе на подручју великих градова у Србији и било би веома корисно урадити такво истраживање. Милановић (Milanović, 2003) даје одређене податке о регистрованим спортистима у београдским школама, те поставља слично питање о организовању посебних такмичења за ученике који нису регистровани спортисти. Наставници физичког васпитања у тој студији су били подељени у два подједнако бројна табора: једни, који мисле да треба сви да учествују заједно, и други, који мисле да треба имати два нивоа такмичења – А ниво, само за регистроване спортисте, и – Б ниво, за оне који нису регистровани у спортским савезима.

Закључак

Велики број наставника у овој студији је водио или води кошаркашку секцију и сматра да има довољно знања за тај облик ванчасовних активности. Код укључивања ученика у кошаркашку секцију наставници се руководе, пре свега, жељом ученика, што је веома позитивно. Услови за одржавање секције су разнолики, што је очекивано с обзиром на материјално стање школе у нашој земљи. Наставници су посвећени кошарци јер се у великом броју случајева одржавају међуодељенска такмичења, а и структура рада на часовима секције је исправна, у складу са препорукама (Karalejić, Jakovljević, 2008). Наставници „осећају“ проблем који се односи на немогућност свих ученика и ученица да наступају за такмичарску екипу, те су се у великом проценту изјаснили да би требало да се организује такмичење само за оне ученике и ученице који нису регистровани кошаркаши. То, наравно, представља озбиљно питање којем би требало посветити посебну пажњу, вероватно кроз спровођење адекватног прелиминарног пројекта.

На крају се може закључити да овакав рад наставника физичког васпитања у кошаркашкој секцији има потенцијал да испуни већину педагошких и здравствених функција ванчасовних наставних активности, наравно, уз одређене додатне корекције, пре свега: побољшавање услова рада, евентуално повећавање броја група и укључивање више ученика који нису регистровани кошаркаши у такмичарске екипе. Тада ће и васпитно-образовни ефекти кошаркашке секције у школи да буду испуњени на најоптималнији могући начин.

Литература

- Buđa, I. (1996). Nastavnici fizičkog vaspitanja o sebi i svojim uslovima rada. *Fizička kultura*. 50 (3), 195–200.
- Hedstrom, R. & Gould, D. (2004). *Research in youth sports: Critical issues status*. East Lansing, MI: Michigan State University.
- Jovović, V., Marušić, R. (1995). Osnovi koncepcije razvoja vančasovnih školskih (sportskih) aktivnosti. *Fizička kultura*. 49 (2), 121–124.
- Karalejić, M., Jakovljević, S. (2008). *Teorija i metodika košarke*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Krsmanović, B. (1995). Razlike u stavovima učenika i učenica osnovnih škola o nastavnim sadržajima iz fizičkog vaspitanja u osnovnoj školi. U: *FIS Komunikacije* 95 (169–172). Niš: Filozofski fakultet.
- Krsmanović, B., Berković, L., Krsmanović, R. (1995). Stavovi učenika osnovnih škola o nastavnim sadržajima iz fizičkog vaspitanja. U: *FIS Komunikacije* 95 (173–176). Niš: Filozofski fakultet.
- Madić, B., Dragić, B., Damjanova, M. (1995). Mišljenja učenika osnovnih škola o uticaju sportskih igara iz programa fizičkog vaspitanja na psihosomatski status. U: *FIS Komunikacije* 95 (65–69). Niš: Filozofski fakultet.
- Malina, R. M. (2009). Children and adolescents in the sport culture: the overwhelming majority to the select few. *Journal of Exercise Science & Fitness*. 7 (2) Suppl, S1–S10.
- Marković, Ž., Bogdanović, Z. (2009). Uticaj vančasovnih aktivnosti na motoričke sposobnosti učenika srednješkolskog uzrasta. U: Bokan, B. (ur.). *Teorijski, metodološki i metodički aspekti fizičkog vaspitanja* (76–83). Beograd: FSFV.
- Matić, M., Bokan, B. (1990). *Fizičko vaspitanje, uvod u stručno teorijsku nadgradnju*. Beograd: FFK.
- Milanović, I. (2003). Osvrt na predloge nastavnika fizičke kulture za rešavanje postojećih problema u školskom sportu Beograda. *Godišnjak*. 11, 217–229.
- Popović S., Radovanović, D. (2009). Stavovi učenika osnovne škole o vannastavnim sportsko-rekreativnim aktivnostima. U: Bokan, B. (ur.). *Teorijski, metodološki i metodički aspekti fizičkog vaspitanja* (314–318). Beograd: FSFV.
- Radojević, J. (2011). Standardi u funkciji unapređenja fizičkog vaspitanja. *Fizička kultura*. 65 (1), 70–83.
- Rakić, D., Klačnja, A., Rakić, M., Rakić, B. (2009). Schoolchildren and their Physical Activity. In: *Proceedings of First International Scientific Conference „Exercise and Quality of Life“* (83–88). Novi Sad: Faculty of Sport and Physical Education.
- Sretenović, Z. (2011). Planiranje nastave fizičkog vaspitanja – izabrani sport. *Fizička kultura*. 66 (1), 57–65.
- Višnjić, D., Jovanović, A., Miletić, K. (2004). *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

Summary

In this study, we have examined attitudes of Physical Education Teachers from primary schools (N=42) about basketball as an optional subject. For this purpose, we have completed a survey applying questionnaire form consisting of 14 questions referring to the frequency of classes, conditions, contents of work, ways of forming the groups, contents of work and composition of students based on classes and basketball experience. Most of the teachers from this sample perform or have performed these classes, and they think that they have enough knowledge and skills for this form of after school activities. When admitting students into these classes, teachers are mostly led by students' wishes. Conditions for performing classes are various. Teachers are devoted to basketball because in most cases, there are inter-classes competitions, and the structure of work is right, according to recommendations. Teachers "feel" the problem, which refers to inability of all students to participate at competitions, so they have stated that there should be competitions for those students who are not registered basketball players.

Key words: competitions, pleasure, knowledge of basketball.